Samverkan mellan skola och kulturskola – för barnens skull

En förstudie utförd av Torbjörn Neiman på uppdrag av SKR. Alla synpunkter och ställningstaganden är utredarens.

2022-09-12

Inledning

Bakgrund

SKR har tillsammans med andra aktörer identifierat att många kommuner behöver stöd för att bygga upp bättre samverkan mellan den obligatoriska skolan och kulturskolan. Behoven har särskilt aktualiserats av ett par vitesföreläggande som drabbat ett par kommuner då elever i grundskolan ”gått ifrån” eller haft möjlighet till att ”gå ifrån” den obligatoriska undervisningen för att delta i kulturskolans frivilliga undervisning, något som inte är förenligt med skollagen.

Sammanfattning

Detta dokument är en beställd utredning med faktaunderlag, råd, metoder och synpunkter på samverkan som tar sin utgångspunkt i några specifika frågeställningar som ingick i uppdragsunderlaget. De olika frågeställningarna finns med i dokumentet som huvudrubriker numrerade som 1–4. Förslagen i dokumentet utgår också från att gällande lagar och förordningar följs. De tolkningar, slutsatser och värderingar som redovisas står utredaren för. Uppdraget genomfördes under tiden 2021-10-15 till 2021-12-09 och uppdaterades i början av september 2022.

Hur genomfördes faktainsamlingen?

Utredaren har utgått dels från de fakta som ingick i uppdragsunderlaget och har sedan intervjuat sammanlagt tolv personer med olika roller i kommuner av olika storlek och olika geografisk belägenhet. Det har varit några rektorer för kulturskolan, några rektorer för grundskolan i några andra kommu-

Sveriges Kommuner och Regioner
info@skr.se, www.skr.se
Post: 118 82 Stockholm *Besök:* Hornsgatan 20
Tfn: 08-452 70 00 *Org nr:* 222000-0315

ner samt några förvaltningschefer för de aktuella verksamhetsområdena i ytterligare några kommuner. Utredaren har dessutom själv mångårig erfarenhet som chef på olika nivåer inom verksamhetsområdet varför en del av slutsatserna också är utredarens egna.

1. Stöd för strukturerad dialog

Metoder för att utveckla dialog med sikte på samverkan

För att bygga upp en bättre och mer konstruktiv dialog som leder fram till samverkan kan man gärna följa de olika stegen som föreslås nedan och också ta hjälp av de fakta och goda råd som finns på sidorna 3–8. De olika stegen förklaras lite tydligare nedanför punktlistan.

Gör så här för att etablera en bra dialog

1. Hitta vinna-vinna-faktorer.
2. Se till att initiativen till dialog och samverkan förankras på flera nivåer.
3. Ta fram en gemensam kommunikation kring samarbetet.
4. Ha tålamod. En god dialog och ett bra samarbete tar tid att bygga upp.
5. Våga ompröva om inte samarbetet ger önskat resultat.

Hitta vinna-vinna

För att en bra samverkan ska etableras behöver parterna hitta något som ger en tydlig ”vinna-vinnaeffekt”. Varför är samverkan bra för respektive verksamhet? Det kan vara så enkelt som att stötta elever/deltagare så att de kan utöva sina intressen som ett komplement till det obligatoriska skolarbetet. Det kan också vara ett sätt för kulturskolan att nå nya grupper av deltagare eller fler barn och unga. Det finns flera vittnesmål från grundskolans företrädare om att många barn inte alls känner till vilken fritidsverksamhet som de faktiskt erbjuds möjlighet till. Det kan ofta vara en vinst för grundskolan att kunna visa på det erbjudandet eftersom grundskolan gärna vill bidra till en bra helhet för de unga.

En viktig framgångsfaktor är att de olika skolformerna känner till varandras mål så att båda parter kan ta hänsyn till dem. Det är viktigt att skapa en förståelse för skillnaderna mellan de två skolformernas uppdrag för att stärka respekten för varandras verksamhet.

Förankra på flera nivåer

Dialog är nödvändig för att samverkan ska kunna komma till stånd och den bör, för att vara effektiv och förankrad, ske på flera nivåer: mellan cheferna på enhetsnivå, mellan chefer på avdelningsnivå (om sådan chefsnivå finns)

samt mellan förvaltningschefer och nämndordföranden om man tillhör olika nämnder.

Kommunikation

Olika verksamheter har ofta en kommunikationskultur som skiljer sig åt. Som i många andra sammanhang är det smart om det som kommuniceras till personalen och brukarna om samverkan är så lika formulerat som möjligt i de båda verksamheterna. Försök att beskriva den aktuella samverkan på samma sätt.

Tid och uthållighet

God samverkan i vardagen är nästan alltid resultatet av träget arbete under lång tid. Vissa typer av samarbeten går snabbt att bygga upp medan andra kräver ett långsiktigt förtroendebyggande arbete. Gör samverkan till en arbetsuppgift i vardagen.

Granska kritiskt och gör om, eller våga avsluta

I samverkan måste det finnas en öppenhet för förändringar. Samverkan kan skapa stora mervärden men innebär också en del arbete för att samverkan ska bli bra. Om inte samverkan ger önskade effekter ska man inte tveka att göra om och prova på ett annat sätt. Samverkan är heller inte ett självändamål utan ett verktyg för att stärka de båda skolformernas kärnuppdrag. Om samverkan inte tillför det som var önskat ens när man provat förändra den så är det bättre att avsluta.

Politiska beslut om samverkan?

Beslutsnivåer och delegationsordningar eller motsvarande varierar mellan kommunerna. Det kan ibland vara bra med ett politiskt inriktningsbeslut om samverkan mellan skolformer med argumentationen att det är till gagn för kommuninvånarna och därmed för kommunen.

Det kan också lika gärna vara så att incitamenten till samverkan kan ges utan ett formellt politiskt beslut genom vanlig politisk förankring, till exempel med respektive nämndordförande och en enkel information till nämnd. Vilken väg som är bäst beror på den politiska organisationskulturen i kommunen. Förankra alltid med de styrande politikerna men låt förvaltningscheferna eller motsvarande avgöra hur det ska göras.

Gäller det en ekonomiskt större samverkan så behöver säkerligen ett formellt beslut tas i aktuell nämnd.

Fakta och goda råd utifrån intervjuerna och utifrån utredarens egen erfarenhet

Följ lagen men övertolka den inte

De exempel på viten som uppkommit efter Skolinspektionens besök är säkerligen helt korrekt behandlade men man ska akta sig för att övertolka lagen. Om eleverna i grundskolan deltar i sina lektioner som de ska och, viktigast enligt respondenterna, om de *når sina mål* i sina obligatoriska ämnen så finns det formellt inga lagliga hinder för samverkan. Samverkan är enligt respondenterna till för att eleverna ska ges bättre möjligheter att nå sina mål. Detta synsätt delas av samtliga grundskolerektorer och förvaltningschefer som utredaren intervjuat.

Med detta sagt rekommenderar utredaren **inte** att ”gå ifrån” ordinarie undervisning utan att se till att samverkan kan genomföras på annat vis lokalmässigt och tidsmässigt i de fall det behövs för barnens skull. Då handlar det om att dels vara flexibel när det gäller kommunens lokaler och att vara duktig på att jämka samman scheman för de olika verksamheterna.

Utredaren menar dessutom att det vore fel om det skulle växa fram någon sorts politiskt beslutad undantagskultur eller till och med lagändring för att ibland ”gå ifrån” till just kulturskolans frivilliga verksamhet. Det finns i så fall många andra slags fritidsverksamheter som också skulle kunna komma att begära sådana undantag. Det blir inte hållbart och det skulle vara fel väg att gå. För de ganska få deltagare där det behöver vara aktuellt med frivillig undervisning i nära anslutning till skoldagen så går det att lösa praktiskt inom ramen för skollagen.

Inte en stor fråga i alla kommuner

Utifrån de intervjuer som utredaren gjort och utifrån egna erfarenheter är detta med tidskonflikter med grundskolans undervisning inte en fråga som är vanlig i alla kommuner.

Det är främst i mer glest befolkade kommuner eller i kommuner som har en större andel glesbygd som behovet att undervisas i nära anslutning till skoldagsschemat mer frekvent kan uppstå. Då handlar det ofta om några enstaka deltagare som bor långt ifrån centralorten, där oftast kulturskolans lokaler ligger, och som på grund av avstånden inte alls skulle ha möjlighet att delta i kulturskolans verksamhet om inte undervisningen kunde ske i anslutning till skoldagen och på platsen där grundskolan finns.

Bland de 66% av kulturskolorna i Sverige som anger att det förekommer att undervisning bedrivs i anslutning till skoldagen och i grundskolans lokaler tror utredaren att det sett över hela landet totalt sett ändå är ganska få barn som det berör.

Utredaren menar att detta på ett klokt sätt bör mätas bättre: *Hur stor **andel** av kulturskolans deltagare rör det sig om?*

Vissa kulturskolor har inga egna lokaler

Det finns exempel på enstaka mindre kommuner där kulturskolan inte har några egna lokaler, det vill säga de har ingen egen central mötesplats. Där försiggår undervisningen kanske i något studieförbunds lokaler eller i någon föreningslokal, ibland i någon lokal kyrkas lokaler eller, ännu vanligare, i någon lokal i den lokala grundskolan.

I ett antal kommuner finns ett mer utvecklat samarbete

I de kommuner som inom ramen för skollagen har olika slag av estetisk inriktning, det vill säga där men inom ramen för grundskolans timplan lägger en viss tyngdpunkt vid ett estetiskt ämne som till exempel musik, teater eller dans för vissa klasser, kan det vara vanligare att scheman vävs samman mer mellan den obligatoriska och den frivilliga verksamheten. En av grundskolerektorerna som utredaren talade med beskriver en sådan verksamhet som väldigt integrerad och mycket väl fungerande där de som deltar i båda skolformerna också visar sig vara de som har högst grad av måluppfyllelse i sina studier i grundskolan. Utredaren har hört ett flertal vittnesmål om utmärkt samverkan mellan grundskola och kulturskola där barnen stärks i att nå sina mål både i den obligatoriska och den frivilliga undervisningen.

Definiera vad som är kulturskolans uppdrag

För att förtydliga ambitionerna med verksamheten är det klokt om kommunerna gör en insats för att definiera och förankra vad som är kulturskolans uppdrag i kommunen, om inte sådana definitioner redan finns. Dels vad som är kulturskolans kärnuppdrag och dels hur kulturskolan i vissa delar av verksamheten också kan vara ett komplement till den obligatoriska skolans undervisning. Rätt tillämpad kan kulturskolans verksamhet också bidra till att eleverna i grundskolan lättare når sina mål.

Tydliggör de olika pedagogiska rollerna

Utredaren tror att det är klokt att förtydliga de olika rollerna som skolformerna har. Därför kan det vara bra att, med stor respekt för kulturskolans pedagogers kompetens och uppdrag, tona ner synen på *lärarrollen* inom kulturskolans frivilliga verksamhet. Det *är* faktiskt inte samma sorts lärarroll som i grundskolan, trots att personerna ofta är medlemmar i samma fackliga organisationer. Den obligatoriska undervisningen i grundskolan och gymnasiet har helt andra krav på sig och följer en helt annan logik än den frivilliga undervisningen inom kulturskolan.

Därför är benämningen ”pedagog” i utredarens ögon utmärkt när det gäller de som undervisar i den frivilliga verksamheten. Om man etablerar en

tydligare grundsyn på de två verksamheternas olika roller och villkor så är det lättare att skapa förståelse och respekt mellan organisationerna.

I de fall då pedagoger har så kallade *kombinationstjänster* (se nedan) så iklär de sig alltså *två olika roller* under olika delar av veckan eller av dagen.

Kulturskolans identitet och sammanhang

Kulturskolan med sina deltagare behöver etablera sitt kulturella sammanhang i kommunen och det skulle de enligt respondenterna inte lyckas med om en alltför stor andel av barnen undervisades i nära anslutning till grundskolan tidsmässigt och geografiskt. Deltagarna i den frivilliga undervisningen behöver regelbundet komma i kontakt med och delta i kulturskolans ensembler och undervisningsgrupper för att bli en del av det kulturella sammanhanget. Flera respondenter nämner att barn som undervisas i anslutning till skolan ofta inte uppfattar det som att de deltar i kulturskolans verksamhet. De uppfattar det i stället som en kompletterande del av grundskolans undervisning.

Kulturskolans sammanhang är ju dessutom ofta en viktig del av det lokala kulturlivet i kommunen. Behovet av att etablera kulturskolans sammanhang understryks av alla de personer som utredaren talat med. Om en deltagare endast får den frivilliga undervisningen i anslutning till skoldagen på plats i grundskolan blir upplevelsen av det kulturella sammanhanget och känslan av tillhörighet till kulturskolan sannolikt svagare.

Kulturskolan förändrar gradvis sin undervisning

Inom kulturskolan i Sverige minskar den enskilda undervisningen, det vill säga sådan undervisning där en deltagare under en kortare stund ensam träffar sin pedagog en gång per vecka. Den typen av undervisning har historiskt mest förekommit inom ämnet musik.

För att, inom ramen för befintliga resurser, nå fler deltagare och för att utveckla undervisningen går allt fler kulturskolor över till gruppundervisning av olika slag. Visst förekommer fortfarande enskild frivillig undervisning i många kommuner men utvecklingen rör sig i riktningen mot grupper alltifrån tre, fyra personer och uppåt. Fördelarna med gruppundervisning kan vara flera: Dels är det ofta lättare att undervisa fler barn för ungefär samma kostnad, dels kan deltagarna på det sättet få en avsevärt längre stund per vecka med sin pedagog. Deltagarna lär sig också mycket av att lyssna och titta på sina kamrater i stället för att bara uppleva sin egen aktivitet. Dessutom stärks sannolikt tillhörigheten till och upplevelsen av det kulturella sammanhang som beskrivs ovan.

Det är dessutom så att när de ämnen som *inte* är musik gradvis växer och blir större i kulturskolorna, främst dans, teater-drama och bild-form men

också andra något mindre vanliga ämnen som cirkus, film, foto, skapande skrivande, spelutveckling, estetiska teknikämnen och olika produktionsämnen med mera så betyder det att andelen gruppundervisning växer även av den orsaken. Det är mycket ovanligt, om det ens förekommer, med enskild undervisning i de ämnena.

Behovet av att utveckla gruppundervisning gör att möjligheten till att bedriva den frivilliga undervisningen i nära anslutning till skoldagen minskar, om det ens i det fallet vore önskat. Det är mycket svårare att hitta möjligheter i relation till grundskolan när det gäller grupper av deltagare. Därför tror utredaren att behovet av undervisning som förläggs i anslutning till skoldagen generellt kommer att minska men alltså att det fortfarande går att lösa inom ramen för skollagen i de fall det verkligen behövs.

Kombinationstjänster

I vissa kommuner är det vanligt med så kallade *kombinationstjänster*, det vill säga att pedagogerna undervisar *både* i kulturskolans frivilliga undervisning och i den ordinarie grundskolan. I många kommuner är detta ofta det enda sättet att kunna erbjuda kulturskolans pedagoger en högre tjänstgöringsgrad. I kommuner av mindre storlek som inte har etablerat kombinationstjänster är det vanligt att pedagogerna inom kulturskolan har tjänstgöringsgrader som är som högst 50% och ibland så lite som 20%.

Kombinationstjänster underlättar för samverkan mellan skola och kulturskola genom att förståelsen för de olika verksamheterna etableras på ett mer naturligt sätt i vardagen. Sannolikt är det också lättare att få till bra scheman för de båda skolformerna för de barn som behöver det. Det kan också vara en fördel om pedagogerna, som också är lärare i grundskolan, bidrar till att etablera det kulturella sammanhanget kulturskolan (se ovan) för deltagarna.

Omvänt kan eventuella nackdelar med kombinationstjänster vara att kulturskolans identitet och sammanhang i kommunen i stället kan försvagas eftersom kulturskolan i sådana kommuner kommer så nära den obligatoriska skolan.

Pedagogernas arbetstidsavtal

Det finns en diskussion i en del kommuner runt om i Sverige om arbetstidsavtalen för pedagogerna i kulturskolan. Det vill säga om de ska anställas på så kallad *ferietjänst* eller på *semestertjänst*. Om det gäller en pedagog som uteslutande arbetar i den frivilliga delen av undervisningen kan det finnas fördelar med så kallad *semestertjänst* eftersom möjligheterna till att bedriva viss verksamhet under barnens lediga tid då ökar. I en del kulturskolor i Sverige finns det både pedagoger med ferietjänst och med semestertjänst vilket kan öka möjligheterna för kulturskolans verksamhet att nå fler men

också att bättre kunna vara ett komplement till grundskolans verksamhet. Detta är också något som de rektorer för grundskolan och kulturskolan samt förvaltningscheferna som utredaren talat med framhåller.

Observera att om det gäller en lärare som har kombinationstjänst (se ovan), så är sannolikt *ferietjänst* den bästa formen av anställning eftersom läraren då omfattas av de krav och den årsplanering som gäller för grundskolan.

Genomförbarhet steg 1

Utredaren tror att steg 1 är förhållandevis enkelt att genomföra. Dialogen är starten på samverkan. Att samverka över verksamhetsgränser inom kommunerna är något man förväntas göra. Det är en viktig del av alla chefers uppdrag och en arbetsuppgift i vardagen. Ovanstående material och det material som tagits fram av Kulturskolerådet, Statens kulturråd och SKR kring samverkan bör kunna utgöra en plattform för god dialog.

2. Gemensamt målbildsarbete och samverkansavtal

Målbildsarbete för barnens bästa

Om de olika skolformerna använder sig av det som finns under steg 1 ovan så bör det vara lätt att etablera en god förståelse och en konstruktiv dialog som leder till god samverkan. Om parterna tydligt förstår varandras uppdrag i kommunen så är grunden lagd för gott samarbete.

Gör så här för att ta fram mål

Utredaren tror att en övergripande gemensam målbild av typen *barnens bästa i fokus* är viktigt men det är också viktigt att man formulerar tydliga mål för den samverkan som man vill etablera.

Gör det målarbetet på ett enkelt vis. Målarbete tenderar ibland att bli onödigt komplicerat och ta för mycket tid och kraft. Ta fram några få enkla mål som är lätta att uppnå:

1. ***Vad vill vi uppnå, varför ska vi samverka?*** *Kanske till exempel ”för att hjälpa barnen/eleverna att nå sina mål”*

2. ***Vilka effekter vill vi att det ska få för berörda elever?*** *Kanske till exempel ”så att barnen/eleverna får en mer stimulerande skoldag” och ”för att underlätta i deras vardag”*

3. ***Vilka effekter vill vi att det ska få för respektive skolform?*** *Kanske till exempel ”för att kulturskolan ska nå fler barn” och ”så att grundskolan lättare kan bidra till att erbjuda en bra helhet till sina elever”*

4. ***Hur utvärderar vi samverkan regelbundet på ett enkelt och bra sätt?*** *Detta bör göras årligen, men enkelt. Därför ska målen vara få och lätta att uppnå.*

De mer specifika målen för den obligatoriska respektive den frivilliga undervisningen formulerar grundskolan och kulturskolan bäst var för sig. En viktig framgångsfaktor är dock, som nämns i kapitel 1, att de olika skolformerna *känner till* varandras mål.

Avser samverkan i stället sådan undervisning som blir en del av den obligatoriska undervisningen och som kanske utförs av pedagoger från kulturskolan så tar verksamheterna rimligtvis även fram gemensamma undervisningsmål. Det tar lite längre tid, men kan också göras förhållandevis enkelt.

Gör skriftliga samverkansavtal

Det är viktigt att ta fram ett enkelt samverkansavtal mellan verksamheterna när man är framme vid att påbörja samverkan. Ett samverkansavtal kan gärna vara flerårigt, men bör aktualiseras en gång per läsår. I avtalet bör också chefernas dialog formaliseras på ett enkelt sätt. Ett sådant avtal är knappast ett komplicerat juridiskt dokument. Det är en ganska enkel beskrivning av vad parterna är överens om angående parternas ansvar, undervisning, tider, lokaler och material.

Var noga med att vara överens om hur eventuella kostnader regleras så att båda parter upplever att de får kostnadstäckande ersättning för sådana insatser som belastar den egna budgeten. Till sådana kostnader hör framför allt rörliga kostnader som till exempel material och personal men oftast inte mer fasta kostnader som till exempel kostnader för ett undervisningsrum som används några timmar per vecka. De flesta kommuner har nämligen en grundläggande princip om att kommunens lokaler ska användas så effektivt som möjligt, det vill säga även på tider då lokalerna annars troligen skulle ha stått tomma. Det finns andra exempel på kommuner där kulturskolan i kommunen för egen del hyr en egen lokal som ligger i en grundskola. I sådana fall ska givetvis hyran regleras på sedvanligt vis.

Skriv in gemensamma ordningsregler så att personalen lämnar lokalen/lokalerna i det skick som är överenskommet.

Var också noggranna med att skriva in i avtalet när kommande avtalsperiod senast ska omförhandlas och hur utvärdering ska ske. Se även till att det finns tydliga nedskrivna rutiner för hur samverkan går ”i arv” till eventuella nya chefer eller nya grupper av pedagoger. Personalens omsättningstakt kan ibland vara relativt hög.

Genomförbarhet steg 2

Om dialogen först stärks och samverkan etableras genom steg 1 så är det naturligt att genomföra steg 2. Steg 2 är ett sätt att konkretisera samverkansdialogen som byggts upp och komma till handling. Båda stegen är förhållandevis lätta att genomföra.

3. Inriktning/vision för barns och ungas rätt till kultur

Kulturpolitiskt styrande principer

För att en politiskt beslutad inriktning om barns och ungas rätt till kultur ska kunna etableras och användas i en kommun behöver ett större arbete göras i kommunen. Detta förutsätter att kommunen önskar ta fram ett sådant styrdokument. Det finns enligt utredaren två vägar att gå om ett sådant dokument efterfrågas.

I det ena fallet tar man fram ett separat kulturpolitiskt styrdokument där också barns och ungas rätt till kultur formuleras. Sådana dokument är ganska vanliga i kommunerna.

Den andra vägen att gå är att väva in sådana principer i mallen för kommunens årliga planeringsdokument, det dokument där kommunen årligen berättar vad som ska göras i kommunen och hur det ska finansieras.

Se argumentationen nedan om vilka vägar som är mest framkomliga.

Metod 1, ett separat styrdokument

Formuleringar om barns och ungas rätt till kultur bör som utredaren ser det vara en del av en övergripande och politiskt beslutad plan för kulturverksamheten i kommunen. Sådana kallas ofta *kulturpolitiskt program/inriktning/plan* eller liknande. Ett sådant styrdokument bör, för att vara framgångsrikt, beslutas av fullmäktige i kommunen annars får det sannolikt inte tillräckligt genomslag.

En sådant dokument beslutat av fullmäktige är ofta bra för att stärka de icke obligatoriska verksamheterna. Utredaren föredrar i ett sådant arbete benämningarna *inriktning*, *riktlinje*, *program* eller *plan* och undviker gärna ordet *vision*, ett begrepp som ofta gör dokumentet mindre konkret.

Det finns många exempel på bra sådana styrdokument så varje kommun måste inte uppfinna hjulet på nytt. Kommuner är vana att låna klokheter från varandra.

En mall är önskvärd

Utredaren har sedan länge tänkt att en sorts stomme eller grundläggande mall till sådana inriktningsdokument borde kunna finnas antingen på SKR

eller inom regionerna. Det är onödigt att i respektive kommun på egen hand arbeta fram egna versioner av de mer självklara övergripande och ofta inledande delarna av ett sådant dokument. De delarna utgår ju från samma grundförutsättningar; svensk lagstiftning, nationella kulturpolitiska mål samt lagstyrda principer för rättigheter, jämställdhet, jämlikhet och inkludering med mera. Sannolikt skulle de icke obligatoriska verksamheterna också stärkas av att ramverket för sådana styrdokument då kommer att likna varandra i många kommuner.

Det som varje kommun sedan fyller på med i dokumentet är främst de mer konkreta delarna som säkerligen skiljer sig från kommun till kommun. Efter det gör man en egen layout av dokumentet och gör det till den egna kommunens dokument.

Betona det konkreta

Bland de viktigaste delarna av ett sådant styrdokument är därför de mer konkreta delarna där ansvaret för de olika delarna i kommunen definieras och roller och ansvar för till exempel skola och kulturskola tydliggörs. Där kan också sådant som kompetenser, personalbehov och principer för lokaler noteras som aktiviteter och definitioner.

Gör dokumentet levande

Om kommunen kan tänka sig att anta ett sådant styrdokument så är det viktigt att de konkreta aktiviteterna och/eller årliga delmålen i dokumentet stäms av och aktualiseras varje år och att de punkterna också blir en del av berörda nämnders årsplanering. Därmed blir aktiviteterna i dokumentet i de flesta kommuner också en del av fullmäktiges årliga planeringsdokument.

Alla kommuner vill inte ha sådana planer

Det är viktigt att veta att den typen av styrdokument inte alltid är önskade eller kommer att antas i alla kommuner. En del kommuner undviker helt styrdokument för icke obligatorisk verksamhet och hänvisar i stället till fullmäktiges årliga planerings- och budgetdokument. Det finns en logik även i det synsättet. Om det finns alltför många planer och riktlinjer för verksamhet av olika slag ofta blir det svårt att aktivt använda dem i det dagliga arbetet. De riskerar då att bli ”hyllvärmare” som inte används. Det styrdokument som alltid är aktivt styrande är kommunens årliga planerings- och budgetdokument.

Metod 2, principer invävda i kommunens huvudplanering

En annan väg att gå för att få med styrande principer för icke obligatorisk verksamhet är att arbeta med att väva in sådana skrivningar i *mallen* för kommunens årliga planeringsdokument. Alla sådana dokument som utredaren sett har en förhållandevis fyllig inledning där sådana principer kan formuleras och finnas med årligen. Den metoden är i utredarens ögon på ett

sätt bättre än en separat plan, men den är ofta svårare att få till. Den kräver ännu mer av gediget politiskt förankringsarbete och den kräver också att de styrande principerna kan formuleras mycket stringent och kortfattat och ändå innehålla det som är nödvändigt. I en kommun där synen på till exempel kulturverksamhet skiljer sig mer kraftigt åt mellan de styrande partierna kan denna metod vara extra svår. Det finns också en risk att de övergripande principerna antar en mer partipolitisk form.

Denna metod ger troligen ändå starkast effekt eftersom principerna då varje år aktualiseras av fullmäktige, men metoden är ofta svårare att genomföra.

Första metoden är lättast

Utredaren tror därför att det är lättare att lyckas med den första metoden. Att ta fram en separat fullmäktigebeslutad plan som sedan i den konkreta planeringen har en påverkan på kommunens årliga planeringsdokument. En sådan plan hanteras både vid framtagandet och vid de årliga aktualiseringarna av den nämnd och förvaltning som främst arbetar med kulturfrågor i kommunen vilket gör att åtgärderna i den får en aktualitet främst där de hör hemma i kommunorganisationen.

En sådan separat plan har också en viss fördel i att den kan läsas just separat och ger därför lite extra stöd till de som arbetar i de icke obligatoriska verksamheterna.

Genomförbarhet steg 3

Som beskrivs i texten under steg 3 så är detta steg förvisso värdefullt, men svårare och mer tidskrävande. Det finns också ett antal kommuner som inte kommer att vilja ha sådana dokument. Steg 3 rekommenderas att komma som ett erbjudande till kommunerna i ett senare skede och då med stor respekt för det kommunala självstyret.

4. Hur föreslås pilotprojektet genomföras?

Börja med steg 1 och 2

Utredaren tror att både steg 1 och 2 är förhållandevis lätta att genomföra i de allra flesta kommuner om ett konkret och framåtsyftande stöd kan ges, medan steg 3 är mer komplicerat och mycket mer tidskrävande.

Utredaren föreslår därför att projektet genomförs i första hand med de två första stegen som med fördel görs efter varandra i den ordning de är beskrivna. Det vill säga att först etablera en bra dialog, komma överens om samverkan och sedan göra ett gemensamt målarbete och ta fram samarbetsavtal.

Steg 3 kan vara bra i ett senare skede

Steg 3, att ta fram ett inriktningsdokument där barns rätt till kultur definieras, är på sikt värdefullt att många kommuner får hjälp med men det är en mer långsiktig åtgärd som kräver en hel del arbete och en gedigen förankring i varje kommun.

De delar av uppdragsbeskrivningen som berör roller och ansvar för skola och kulturskola samt frågor om lokaler, personal och kompetenser hanteras lämpligen inom ramen för steg 1 och 2. Många av de råd som ges under steg 1 och 2 handlar ju om förtydligande av roller, konkreta avtal med mera.

Att stötta kommunerna till steg 3 är något som utredaren föreslår att man möjligen går vidare med i en andra mer långsiktig fas.

Projektets fokus

Utredaren tror att det är klokt att fokusera på att kommunerna ska få hjälp i att utveckla samverkan mellan skola och kulturskola på ett mer *övergripande vis*, det vill säga samverkan i flera aspekter.

Att bara fokusera på de situationer som varit föremål för striktare tillämpningar av skollagen är en väg som utredaren tror gör att man lätt fastnar i fel detaljer när man ska utveckla samverkan. De tidskonflikter som har uppstått och uppmärksammats är förvisso besvärliga som enskilda ärenden, men det är ett klart begränsat antal unga i Sverige som tillsammans med sina pedagoger hamnar nära detta gränsland.

Det finns enligt utredaren goda möjligheter att lösa sådana situationer både praktiskt och bra för de deltagarna *inom ramen för skollagen*. Detta är något som de centrala aktörerna bör kunna hjälpa till med att klargöra.

Därför är det bättre att fokusera samverkan på det som blev denna rapports titel: *Samverkan mellan skola och kulturskola - för barnens skull* och stötta kommunerna i att bygga upp konstruktiv samverkan mellan

grundskola och kulturskola i flera aspekter med respekt och förståelse för varandras roller i kommunen.

Hur ska stödet erbjudas?

Utredaren tror att det bästa är att, efter att metoderna utvecklats genom pilotprojektet, göra ett brett erbjudande till kommunerna om stöd i att utveckla samverkan mellan skola och kulturskola. Det är viktigt att vara noga med hur erbjudandet presenteras. Som nämns i kapitel 1 finns det ett antal kommuner där samverkan mellan skola och kulturskola fungerar utmärkt och är både konstruktiv och givande för alla parter.

Utgå från att bättre samverkan

- stärker barnen/eleverna i deras möjligheter att nå sina mål
- ger bättre möjligheter för unga att ta del av en aktiv fritid
- stärker de olika skolformerna i sina respektive roller
- hjälper de olika skolformerna att på rätt sätt följa skollagen, för barnens skull.

Om utredaren

Torbjörn Neiman har lång och bred erfarenhet inom verksamhetsområdet. Han har bland annat varit chef för kulturskolan i Umeå i slutet av 1990-talet och därefter förvaltningschef för kultur, idrott och fritid med ansvar för bland annat kulturskola i sammanlagt cirka 16 år i tre olika kommuner. Han har även lett en samverkansorganisation för kommunerna i Stockholms län samt fram till april 2021 arbetat med utvecklingsfrågor inom områdena kulturskola och idrott på Region Stockholm i nära samverkan med Stockholmsregionens 26 kommuner, Kulturskolerådet, SKR med flera organisationer.

Torbjörn Neiman har genom åren både lett arbetet med och skrivit ett antal utredningar, förstudier, remissvar och rapporter. Det mesta av det materialet är offentligt och finns bevarat. Sedan april 2021 arbetar han som frilansande utredare och konsult.

Länkar till några av de rådgivande skrifterna om samverkan som nämns:

Kulturrådet

https://www.kulturradet.se/globalassets/start/publikationer/kulturskolecentrum/diskussionsunderlag-samverkan-skola_kulturskola_210324.pptx

Kulturrådet

https://www.kulturradet.se/globalassets/start/publikationer/kulturskolecentrum/kulturskola-i-sa,verkan.pdf

SKR

https://skr.se/download/18.4d3d64e3177db55b1664e2d6/1615974848432/Samverkan-skola_kulturskola.pdf

Kulturskolerådet

https://www.kulturskoleradet.se/wp-content/uploads/2019/02/samverkansskrift_2020.pdf